

जीएसटी नोंदीत व्यापारी--बर्फापेक्षाही थंड अमित किशोर लुल्ला

एका गालावर कोणी थप्पड मारली तर दुसरा गाल पुढे करावा ही बापूजींची शिकवण प्रचलित आहे. कदाचित याच तत्वावर सासुचा त्रास सुनेने सहन करणे ही प्रथा देखील वहिवाटीने वर्षानुवर्षे भारतात सुरू आहे. एका वर्षात रक्कम दामदुप्पट करून देणे, पोलिशच्या बहाण्याने सोने स्वच्छ करून देणे, ठराविक प्रकारचे खत वापरल्यास पिकांच्या उत्पादनात वाढ होणे, सरकारी खात्यांकडून कामे करून घेण्यासाठी न कंटाळता चपला झिजवणे, जमीन जुमल्याच्या व्यवहारांमधील गोंधळ वर्षानुवर्षे सहन करणे आणि दोन दोन पिढ्या कोर्ट कामासाठी रखडत बसणे, याची सवय आपणा सर्व भारतीयांना झालेली आहे. दैनंदिन जीवनातील ह्या घटना रक्तामध्ये इतक्या रुजल्या आहेत की याचा कधी त्रासही जाणवत नाही किंवा हा अपमान आहे असे वाटत देखील नाही. आमच्या मूलभूत हक्कांवर प्रहार होत असलेल्या शस्त्रांचा आम्हाला काहीही त्रास होत नाही.

याच सवयीचा पुढचा भाग म्हणजे वस्तू आणि सेवा कर खात्याकडून किंवा जीएसटी परिषदेकडून इनपुट टॅक्स क्रेडिट म्हणजेच सेट ऑफ मिळण्याच्या बाबतीत प्रामाणिक खरेदीदारांची जी पिळवणूक होत आहे त्याची किंचित देखील जाणीव जीएसटी नोंदणी धारकांना होत नसावी असे एक कर सल्लागार म्हणून माझे मत झाले आहे. नुकतेच १ ऑक्टोबर २०२२ पासून याबाबतीत झालेले बदल म्हणजे अन्यायाचा कहर आहे.

जुलै २०१७ मध्ये ज्यावेळी वस्तू आणि सेवा कर कायदा अमलात आला त्यावेळच्या कलम १६ च्या तरतुदींप्रमाणे इनपुट टॅक्स क्रेडिट मिळवण्यासाठी फक्त चार बाबींची पूर्तता करणे अत्यावश्यक होते.

- १) खरेदीदाराकडे वस्तू अगर सेवेच्या खरेदीचे बिल किंवा डेबिट नोट असली पाहिजे
- २) प्रत्यक्षात वस्तू अगर सेवा मिळालेली असली पाहिजे.
- ३) पुरवठादाराने हा कर सरकारी तिजोरीत भरला पाहिजे.
- ४) खरेदीदाराने कलम ३९ प्रमाणे विवरणपत्रके भरली पाहिजेत.

वरील तरतुदींची व्यापाऱ्यांना सवय झाल्यानंतर किंवा यापैकी अट क्रमांक ३ विषयी नोंदीत व्यापारी काहीही बोलत नाहीत हे लक्षात आल्यानंतर दिनांक १-१-२०२२ पासून आणखीन एक अट लादण्यात आली.

५) पुरवठादार आणि खरेदीदार यांच्यातील खरेदी विक्री ह्या जीएसटीआर १, जीएसटीआर ३बी आणि जीएसटीआर २बी या माध्यमातून एकमेकांशी जुळल्या पाहिजेत.

या बदलानंतर देखील कोणत्याही व्यापाऱ्याची अगर उद्योजकाची काहीच हरकत नाही असे पाहिल्यानंतर त्यापुढील कहर म्हणजे दि १-१०-२०२२ पासून सहावी अट घालण्यात आली.

६) खरेदीदाराला जो इनपुट टॅक्स क्रेडिट जीएसटीआर २ बी प्रमाणे मिळू शकतो तो रोखला गेला असता कामा नये.

या बाबतीत सर्वात महत्वाचे कलम ३८ काय म्हणते याचा अभ्यास करणे जरूरीचे आहे. पुरवठादाराने जरी कलम ३७(१) प्रमाणे विवरणपत्रकामध्ये पुरवठा दाखवला असेल तरी तो खरेदीदारासाठी इनपुट क्रेडिट घेताना पूर्णतः किंवा अंशतः रोखला जाऊ शकतो. त्याकरिता सहा अटी नमूद केल्या आहेत.

- अ) पुरवठादाराने नवीन नोंदणी दाखला घेतला असेल तर त्याला काही ठराविक कालावधीसाठी इनपुट टॅक्स क्रेडिट घेता येणार नाही.
- ब) जर पुरवठादाराने कर भरण्यात कसूर केली असेल आणि असे काही ठराविक कालावधीसाठी सुरू राहिले असेल तर
- क) जर पुरवठादाराने पुरवठ्याची रक्कम आणि करदेयतेची रक्कम जीएसटीआर १ मध्ये दाखवली असेल आणि सदरची रक्कम जीएसटीआर ३बी पेक्षा जास्त असेल आणि ती ठराविक कालावधीसाठी असेल तर
- ड) जर पुरवठादाराने जीएसटीआर ३बी प्रमाणे इनपुट टॅक्स क्रेडिट घेतला असेल आणि तो काही ठराविक कालावधी करिता जीएसटीआर २बी पेक्षा जास्त असेल तर
- आ) जर पुरवठा दराने कराचा भरणा करण्याच्या बाबतीत कलम ४९(१२)चा भंग केला असेल तर (९९% ऐवजी १% कर भरणे)(नियम ८६(बी) १-१-२०२१ पासून अस्तित्वात आला. परंतु त्याला पाठिंबा देणारे कलम १-१०-२०२२ पासून आणण्यात आले आहे. याबाबतीत उच्च न्यायालयामध्ये अनेक रिट पिटीशन प्रलंबित आहेत)
- ई) भविष्यामध्ये आणखी कोणत्याही अटी जर घातल्या तर इनपुट टॅक्स क्रेडिट नाकारला जावू शकतो.

या सर्व सुमारे १२ च्या वर नकारात्मक तरतुदी करण्यात मागची भूमीका अशी आहे की, काही थोडे आणि ठराविक व्यापारी संगनमत करून सरकारला प्रचंड प्रमाणात फसवतात. प्रत्यक्षात माल न पाठवता ते फक्त बिलांचा धंदा करतात.

त्यांच्यावर वचक ठेवण्यासाठी जीएसटी परिषद सर्वांना एकाच तराजूमध्ये मापत आहे. साधारणपणे ५% हवाला व्यापाऱ्यांवर जाच आणण्यासाठी बाकीच्या ९५% प्रामाणिक करदात्यांवर मोठ्या प्रमाणावर अन्याय केला जात आहे. वास्तविक जीएसटी खात्याकडील यंत्रणा आणि संगणकीकरण इतके मजबूत आहे की वरील पद्धतीने सरसकट सर्वांना त्रास न होता फक्त फसव्या व्यापाऱ्यांना पकडण्याची यंत्रणा ते सहज राबवू शकतात. परंतु तशा पद्धतीने त्रास घेण्याची जीएसटी परिषदेची अजिबात इच्छा दिसत नाही.

जर उद्योजक, व्यापारी आणि सेवा देणाऱ्या संघटनांनी एकत्रितपणे येऊन या बाबतीत आंदोलन छेडले तर त्यांच्या सदस्यांवर होणारा अन्याय आणि त्रास नक्कीच संपुष्टात येऊ शकतो. परंतु या सर्व संघटना वरील मुद्द्यांबाबतीत बर्फापेक्षा देखील थंड असल्याने, आ बैल मुझे मार या म्हणी प्रमाणे अन्याय सहन करण्याची वृत्ती वाढली आहे. त्यामुळे आज अखेर विनाकारण कोट्यावधी रुपये प्रामाणिक व्यापाऱ्यांचे खर्ची पडले आहेत.